

NARODNI GOSPODAR

Glasiilo Zadrुžne zveze v Ljubljani.

C kr. pošne hranilnice št. 64.846.

Telefon št. 216.

Kr. odrske hranilnice št. 15.649.

Člani „Zadrुžne zveze“ dobivajo list brezplačno. — Cena listu za nečlane po štiri krone na leto, za pol leta dve kroni, za četrt leta eno krono; za člane zvezinih zadrug po tri krone na leto. — Posamezna št. 20 vin.

Izhaja 10. in 25. vsakega meseca. Sklep urejevanja 5. in 20. vsakega meseca. Rokopisi se ne vračajo. — Cene inseratom po 30 vinarjev od enostopne petič-vrste, za večkratno inseracijo po dogovoru.

Miloš Stibler:

Kako bo z obilico kmečkega denarja?

Kmet menda še nikdar, odkar svet obstoji, ni spravil v svojem gospodarstvu toliko denarja skupaj, kakor tekom te vojske. Kmečki dolgovi so zginjali, kakor sneg v solncu, kmečki denarni zavodi pa so že večkrat uprav ječali pod težo hranilnih vlog in so bili često prav veseli, da jim je vsaj vojno posojilo tuintam odvzelo del bremena. Tem bridkejše je breme bilo še onim od kmetijstva živečim zavodom, ki iščejo svoje sreče v velikih dobičkih, kar je bilo zadnja leta izključeno, ker so posojilni posli skoraj popolnoma prenehali; nalaganje denarja v drugih zavodih pa navadno ni neslo višjih obresti, kakor jih je bilo treba plačevati lastnim vlagateljem.

Iz teh razmer so površni ljudje često sodili, da se je naselilo na kmetih nenavadno blagostanje in da radi tega nobeden stan ne bo izšel iz te vojske gospodarsko tako ojačen, kakor ravno kmečki stan. Toda taka sodba je le posledica velike površnosti, kar jasno vidimo, ako preiščemo vzroke kmečke denarne obilice. Ali je množine kmečkega denarja res pripisovati samo visokim cenam, ki jih danes plačujemo za kmetijske pridelke? To ravno ni res, temveč večina denarja izvira odtod, ker je vojska izčrpala prav vse kmetijske zaloge živil in razun tega izpraznila tudi vse hleve. Splošna razprodaja, ki se še vedno ni končala, je prvi vzrok, da se je steklo na kmetije toliko denarja. Drugi vzrok pa je ta, da je kmetovalec za časa vojske opustil vsakoršno novo nalaganje denarja v svoje gospodarstvo. Kmetijsko orodje, stroji, vozovi, plugi, brane i. t. d. se kupuje na novo le v najskrajnejši sili. Če je še tako slabo, držati mora, češ, po vojski bodo boljši časi, takrat bomo zopet kupovali. Istotako se je opustilo sleherno zidanje, pa tudi popravljanje poslopij. Tudi za vzdrževanje cest se ne stori skoraj nič več. In kakšne so danes njive, travniki in pašniki? Vsled po-

manjkanja domačih in umetnih gnojil se je zemlja nenavadno poslabšala in izmučila; treba bo zopet leta in leta delati, da se doseže prejšnja rodovitnost — obrabila pa se je tudi vsa obleka, obuvalo in perilo.

Ali bodo današnji prihranki zadostovali za obnovitev kmetijstva? Nikdar ne. Pred vsem se je precejšen del prejemkov porabil sproti za delavce, ki so dosti dražji, kakor so bili pred vojsko. Potem za razne najnujnejše potrebščine industrijskega izvora, ki so razmeroma mnogo dražje kakor kmetijski pridelki. Razun tega pa je velika zmota misliti, da bodo raznovrstne potrebščine, ki jih bo kmet v svojem gospodarstvu nujno rabil, kmalu po vojski dosti cenejše, kakor so danes. Mizerija s cenami bo trajala še leta in leta, kajti mi smo navezani na uvoz surovin. In kako bo z surovinami po sodbi veščakov? V prvi vrsti bodo mnogo dražje, kakor so bile nekdanje; drugič pa bomo mi med zadnjimi, ki bomo pri razdeljevanju surovin prišli na vrsto. V teh razmerah računati s tem, da bomo po vojski kupovali potrebščine ceneje, je velika zmota. K vsemu temu pride še potem potreba zidanja in popravljanja stavb. Nadalje bo treba skrbeti za obnovitev živinoreje, kar bo stalo velike svote. Končno bodo tudi davčna bremena zahtevala ogromno denarja, predno bodo pokriti izdatki za vojsko, oziroma predno bo zagotovljeno samo obrestovanje in obročno odplačevanje vojnih dolgov.

Kdo si upa dokazati, da bodo sedanji prihranki zadostovali našemu kmetu za vsa naštetá dela? Tak dokaz ni mogoč. Nasprotno je pa lahko dokazati, da bodo današnji prihranki prav kmalu porabljeni in da se bo kmalu po vojski pričela za naše kmetijstvo tako strašna kreditna doba, kakor je še nikdar ni bilo. Kar je šlo blaga in vrednosti iz kmetijstva ven, se bo moralo nazaj pridobivati najmanj za tisto ceno, bržkone pa še dražje, kakor se je zadnja leta odajalo in porabljalo. K vsemu temu pridejo še davki za kritje vojnih dolgov.

S podatki, ki jih je doslej objavila c. kr. statistična osrednja komisija in razne organizacije denarnih zavodov, se da izračunati, da je prišlo pri Sloven- cih na Kranjskem, Štajerskem in Koroškem v l. 1913 hranilnih vlog pri vseh denarnih zavodih, ki poslujejo v tem ozemlju, na osebo približno povprečno 520 K, posojil pa, vknjiženih in na osebni kredit, okroglo na osebo 320 K. V sloven- skem delu Goriške se sme računati povprečno na osebo vlog 250 K, posojil pa istotako približno 250 K na osebo. Posebno žalostne so razmere v Istri, kjer smemo pri jugoslovanskem prebivalstvu računati pri vlogah povprečno približno 50 K na osebo, pri posojilih pa 75 K. V vseh treh slučajih so številke glede vlog dosti bolj zanesljive, kakor one glede posojil. Vpoštevati je namreč treba, da naš človek ni zadolžen samo pri denarnem zavodu, temveč si še vedno izposojuje tudi od zasebnikov; posebno mnogo je bilo v predvojnem času še raznih drobnih dolgov pri trgovcih in obrtnikih. Tudi se po svojih izkušnjah ne motimo, ako trdimo, da so ti neredni dolgovi na Goriškem večji in občutnejši, kakor na Štajerskem, Koroškem in Kranjskem, v Istri zopet večji, kakor na Goriškem.

Glede dolgov je prinesla vojska deloma velike spremembe. Na Štajerskem, Koroškem in Kranjskem se je pri denarnih zavodih odplačala približno polovica.

vseh posojil: dolgovi pri zasebnikih, trgovcih in obrtnikih pa so se v teh deželah precej vsi poravnali. Ako še tuintam obstoje, je to le izjema. Na Goriškem je glede odplačevanja dolgov najslabše, kar je povzročila italjanska vojska, ki je divjala v tej kronovini skoraj tri leta. Gotovo je tam zaostalo tudi mnogo zasebnih dolgov. Istotako se v Istri ni zdaleka toliko dolgov poplačalo, kakor v severnejših kronovinah. Istra bi pač bila lahko dobila mnogo denarja za vino, toda znano je žalostno dejstvo, da je bližina armade in s tem spojeno prisilno rekviriranje prineslo Istranom mnogo slabše vinske cene, kakor so jih imele ostale kronovine. Naša nesrečna Primorska si torej v vojski ni dosti pomagala, ako se je njeno premoženjsko stanje vočigled strašnemu opustošenju po Goriškem vobče spremenilo na boljše. Izključeno, blazno bi bilo misliti da so se izvršile kake spremembe na boljše. Številke, ki jih gotovo dobimo enkrat pred oči, nam bodo pokazale, da 450.000 naših rojakov iz Primorja — Trst mirno vštujemo v tej žalostni bilanci — ni bilo deležnih neverjetne denarne obilice, ki se je pojavila vsled vojske. Kajti tudi naraščanje hranilnih vlog velja skoraj izključno le za Štajersko, Koroško in Kranjsko; Goriška je popolnoma izvzeta. Istra prav malenkostno deležna. In tudi po deželah največjega izobilja, na Štajerskem, Koroškem in Kranjskem se je stanje vlog kvečjemu podvojilo.

Današnje stanje vlog utegne torej biti na Štajerskem, Koroškem in Kranjskem povprečno na osebo 1000 K, pri čemer še upoštevam tudi podpise na vojna posojila. Skupaj bi to dalo 1 milijardo kron. Odštejem dolgove okroglo 200 K na osebo, skupaj 200 milijonov kron. Ostane 800 milijonov kron. Pred vojsko so našemu ljudstvu služeči denarni zavodi izkazovali naših vlog okroglo pol milijarde kron samo v teh treh kronovinah. In vendar ve vsakdo, ki se je zanimal za življenje naših denarnih zavodov, da nam je vsaka najmanjša neprijetna sapica gospodarskega trga dala čutiti nezadostnost domačih denarnih sredstev. Danes imamo na razpolago enkrat več, kakor smo imeli l. 1913 in 1914. Izdatki pa so za vsako malenkost postali najmanj desetkrat tako veliki, kakor so bili l. 1913. Razun tega stojimo pred dejstvom, da je itak že pasivna Primorska vsled italjanske vojske danes še na slabšem, kakor je bila l. 1913. To je brezdvomno naša skrb, ker gre tam za naše ljudi, za rojake.

Ako razmišljujemo o vsem tem, tedaj ni težko spoznati, da se bližamo strašnim časom. Strašnost pa se vendarle kolikor toliko vsaj deloma lahko premaga, ako se pravočasno začnemo pripravljati na bližajoče se gospodarske boje vsakdanjega življenja. Priprave morejo obstati le v tem, da pravočasno začnemo skrbeti za izdatne vire dohodkov, pa tudi za zadostne kreditne vire, ki jih bomo dali domačemu narodnemu gospodarstvu po vojski na razpolago.

Obrtna centrala za obnovitev Goriške.

Pri Zadružni zvezi v Ljubljani so se bili po inicijativi podpredsednika prof. Bogumila Remca pričeli razgovori, kako bi se dala pospešiti obnovitev Goriške. K razgovorom so se kasneje pritegnili strokovnjaki raznih panog. Plod teh

posvetov je bilo spoznanje, da se more in mora tudi od privatnih organizacij kaj storiti, da se vzpostavijo na Goriškem čimpreje redne gospodarske razmere. Vladna akcija za obnovitev Goriške, tako se je povdarjalo, se iz raznih vzrokov izvršuje prepočasi, med tem pa naš nadarjeni narod na Goriškem hudo trpi in gine.

Ob teh posvetih se je ugotovilo, da ostane privatni inicijativi še ogromno dela in da je ob pravilni organizaciji naših gospodarskih sil mogoče marsikaj storiti v dosego omenjenega cilja. Ugotovilo se je dalje, da je treba obnovitveno akcijo razdeliti, da se more vse delo hitrejše in bolj smotreno izvršiti. Osnovali so se torej trije odseki: kmetijski za nabavo poljedelskih potrebščin in gospodarskega orodja, finančni za ureditev kreditnih pomožnih sredstev in obrtni za pospeševanje organizacije stavbenih tehničnih del.

Pri razmotrivanju glede stavbenega dela se je pokazalo, da bi zamogli posamezni obrtniki, ako bi delali vsak sam za se, le nepovoljno rešiti to nalogo. Ni materijala ali je težko dosegljiv in poleg tega tako drag, da bi si ga marsikateri manjši obrtnik ne mogel nabaviti v zadostni množini; upoštevati je dalje silno pomanjkanje delovnih moči in težkoče pri prehrani. Nasprotno pa se je povdarjalo, da ima mnogo naših obrtnikov dobro urejene obrate, ki bi mogli prevzeti in izvršiti mnoga dela, ako bi se združili v večjo celoto. Tako je prišlo do zaključka, da je treba v svrhu obnove na Goriškem organizirati obrtnike po slovenskem ozemlju v zadrugo, ki bi lažje premagovala opisane težkoče, ker bi bila močna po številu svojih članov in močna po svoji obratni glavnici. Ker je svrha zadruga občekoristna, se more pričakovati, da jo bo vpoštevala tudi vlada, zlasti pri dodelitvi blaga, ki je dejano pod zaporo, in pa pri oprostitev delovnih moči od vojaške službe.

Ob enem se je določilo, da bodi sedež zadruga v Ljubljani in ne na Goriškem. To se je sklenilo zaradi tega, ker so obrati goriških obrtnikov in industrijcev deloma uničeni, deloma so močno trpeli, tako, da za sedaj še ne pridejo dosti v poštev, na drugi strani pa je stavbeno gradivo, zlasti les, na Kranjskem in po drugih slovenskih pokrajinah mnogo lažje dobiti in tudi prehranjevalne težave tu niso tako velike. Priznati se pa mora seveda, da so goriški obrtniki v prvi vrsti poklicani sodelovati pri obnovitvi svoje domačije in jih bo treba v največji meri pritegniti h temu delu.

Tako je nastala Obrtna centrala v Ljubljani za obnovitev Goriške, registrovana zadruga z omejeno zavezo.

Iz njenih pravil povzamemo, da ima namen s pomočjo svojih članov pospeševati in dejansko se udeležiti stavbne in notranje opremne obnove Goriške, v ta namen organizirati svoje člane-obrtnike ter jih strokovno in komercialno podpirati pri izvršitvi prevzetih stavbnih naročil in naročil za notranjo opremo. Podjetje je občekoristno; zato zadruga ne išče dobička.

Ta namen dosega zadruga s tem, da:

1. dobavlja svojim članom-obrtnikom vse potrebne surovine, stroje in orodje po najugodnejših cenah. Skupnim potom nabavljene surovine se imajo uporabiti samo za obnavljalna dela na Goriškem;

2. osnuje svojim članom-obrtnikom ali posameznim njihovim obrtnim skupinam skupna obratovališča, strojne delavnice in druge potrebne skupne naprave; izdeluje v skupnih obratovališčih potrebne polizdelke samo za svoje člane;

3. sprejema iz Goriške naročila za stavbe in druge zgradbe ter notranjo opremo, katera oddaja konkurenčnim potom, oziroma potom dogovora med člane obrtnike; zbira ponudbe in natečaje članov za prevzemanje naročil ter jih izroča naročniku v svrhu končne oddaje naročila. Naročnik ima pravico na podlagi konkurenčnih, oziroma potom dogovora stavljenih ponudb po svoji volji izbirati potom zadruga one obrtnike, ki mu bolj prijajo (10);

4. nadzoruje z ozirom na občekoristni namen dobavne cene članov ter onemogoča spekulativno karteliranje posameznih skupin obrtnikov-članov;

5. posreduje kot centrala svojih članov pri obračunanju izvršenih prevzetih del med člani in naročniki iz Goriške in oskrbuje za svoje zadružnike inkaso njihovih terjatev;

6. podpira po potrebi svoje člane s kreditom v surovinah ali v denarju; odnosno posreduje tozadevno dosego kredita pri kakem denarnem zavodu. Krediti pa morajo biti v zvezi s prevzetimi deli na Goriškem;

7. podpira zopetno oživljenje stavbenih in sorodnih ter notranje-opremnih obrtnih podjetij na Goriškem, bodisi z obnovitvijo obratovališč, bodisi s kreditom v surovinah ali v denarju, odnosno s posredovanjem za dosego takega kredita pri kakem denarnem zavodu;

8. osnuje po potrebi zadružne podružnice, surovinska skladišča, obrtne obratovalnice izven svojega sedeža v Ljubljani;

9. podpira vsestransko v tehničnem in komercialnem oziru podjetnost svojih članov, v kolikor je v zvezi z obnovitveno akcijo na Goriškem, ter zastopa koristi članov pri poklicanih oblastvih.

Člani morejo postati fizične in juridične osebe.

Izmed fizičnih oseb morejo postati člani predvsem obrtniki stavbnih in sorodnih strok, kakor: stavbeniki, zidarji, kamenarji, opekarji, apnarji, krovci, tesarji, mizarji, kolarji, žebjarji, kovači, ključavničarji, mehaniki, steklarji, kleparji, pleskarji, sobni slikarji, izdelovalci sobnih oprav, tapetniki itd.

V zadrugo morejo vstopiti tudi druge fizične osebe, ki niso obrtniki, a je njih sodelovanje potrebno v dosego strokovnih smotrov zadruga.

Od juridičnih oseb morejo postati člani obrtne družbe, zadruga in denarni zavodi, poslednji v toliko, kolikor je njih članstvo potrebno za okrepitev obratne glavnice.

Delež znaša 1000 K in se mora vplačati takoj ob vstopu v zadrugo. V ozira vrednih slučajih sme načelstvo dovoliti vplačevanje v obrokih, vendar se mora 300 K vplačati takoj ob vstopu, ostanek pa v mesečnih obrokih, na vsak način pa pred kakim večjim naročilom pri zadrugi, toda najkasneje v teku enega leta.

Z dovoljenjem načelstva in nadzorstva sme vsak član vzeti tudi več deležev. Ob pristopu je poleg tega plačati pristopnino 100 K.

Deleži so se določili zato tako visoko, ker mora zadruga dobiti na razpolago zadosti visoko lastno obratno glavnico, če naj uspešno vrši svojo nalogo.

Kakor je razvidno iz gornjega opisa, ima zadruga res plemenite namene. Nujno bi bilo želeti, da združi v svojem krogu kar največ slovenskih obrtnikov v njihovem lastnem interesu in v interesu naših zapuščenih rojakov na Goriškem. Naj bi rodoljubi širili zanimanje za to prepotrebno organizacijo med obrtniki stavbnih in sorodnih strok, da se bo obnovitveno delo vršilo v kar največjem obsegu. Delati moramo vsi, da se naša lepa Geriška čimpreje dvigne iz razvalin!

Miloš Stibler:

Avstrijska zadružna blagajna.

Enotne statistike avstrijskega združništva še nimamo. Na razpolago so le posamezne skupine podatkov, ki se jih je doslej objavilo bodisi uradno, bodisi od raznovrstnih združnih organizacij. Ako te podatke enotno uredimo in še dopolnimo s pomočjo povprečnih števil, tedaj se dožene za sedanjost približno sledeče stanje avstrijskega združništva:

Rajfajzenovk	8600
Šulcedeličevk	3880
raznih kmetijskih zadrug	3600
konzumnih zadrug	1500
zadrug obrtništva	1350
stavbnih zadrug	600
raznih zadrug	70
skupaj	19600

Pri podobnem računanju dobimo za prvi dve skupini zadrug — rajfajzenovke in šulcedeličevke — za čas ob začetku vojske, torej poletje 1814, še sledeče številke:

Stanje članstva	2,800.000 združnikov
„ deležev	280,000.000 K
„ rezervnih zakladov	240,000.000 „
„ hranilnih vlog	4,500,000.000 „

pri čemer je omeniti, da se je stanje hranilnih vlog tekom vojske najmanj podvojilo in torej doseglo okroglo 9 milijard kron. Potemtakem je tudi denarna moč posojilništva že prav uvaževanja vredna. Pomisliti je treba, da pred vojsko vsa pasiva — torej z vlogami, tekočimi računi, izposojili, deležnim kapitalom in rezervami vred — vseh avstrijskih delniških bank niso znašala več, kakor okroglo 9 milijard. In vendar smo si pod besedo banka predstavljali vedno nekaj v kapitalističnem pogledu nepremagljivega in nedosegljivega!

Po bistvu zadruga stoji v ospredju te gospodarske združitve oseba, združnik. „Tudi zadruga mora delati s kapitalom, z denarjem, toda v njej kot

združitvi oseb kapital ne igra tiste prve in izključno vpoštevane vloge, kakor v akcijski družbi. V slednji kapital vlada, v zadruzi služi.“ „Osebnost zadružnika je za zadrugo vse; po koristi zadružnika se ravna vse delo zadruge.“ Tako spoznanje je bilo merodajno vedno tudi tedaj, ako so hotele posamezne države — pri kateremkoli narodu — pospeševati zadružništvo, bodisi s primerno postavodajo, bodisi z uporabljanjem finančnih sredstev v zadružne svrhe, bodisi s primernimi upravnimi odredbami raznih državnih oblasti. Podobni razlogi so bili merodajni tudi pri ustanovitvi avstrijske zadružne blagajne. V tem slučaju gre samo pri denarnih zadrugah za 2,800.000 zadružnikov, koje število se vsled vojske menda ni bistveno spremenilo. Ker more postati zadružnik le kdor je polnoleten, tedaj je gotovo, da najdemo med naštetimi 2,800.000 zadružniki po ogromni večini rodbinske očete, razuntega samostojne podjetnike, kmetovalce, rokodelce, obrtnike. Ako torej prištejemo h številu zadružnikov vse rodbinske člane istih; nadalje vse v podjetjih zadružnikove zaposlene osebe, tedaj pridemo približno na število 14—15 milijonov ljudi, ki stoje v Avstriji posredno ali neposredno v zvezi z zadružnim gospodarstvom. Človeška delavna moč je kapital, zato ima državna oblast temveč povoda in dolžnosti, pospeševati nadaljni zadružni razvoj in s tem krepiti tudi delovno silo ljudi; tembolj, ker se je ta kapital vsled vojske itak znatno znižal in poslabšal in bo torej treba pri preostalih zmožnost dela in pridobivanja povišati do skrajnosti, ako hočemo v gospodarskem boju, ki bo vojski sledil, ohraniti svojo gospodarsko samostojnost. To načelo velja za državo kot tako, velja pa tudi za vsako narodnost.

Zadruga je sicer združitev oseb, zadružnikova oseba ji je vse, vendar more svoje naloge — pospeševanje zadružnikovega gospodarstva — tem uspešneje izpoljnevati, čim več kapitala ima na razpolago in čim bolj se ta kapital bistvu in ustroju zadruge prilagodi. Izkušnja zadnjih desetletij je dokazala, da se je denarni zadrugi posrečilo v vsakem pogledu zadovoljiti malega kapitalista, malega vlagatelja, kojega denar tvori danes jedro vsega zadružnega upravnega premoženja. Trajne zveze z velekapitalom, ki ga predstavljajo delniške banke, pa zadruge niso mogle doseči, akoravno so se spojile v zadružne zveze, ki so postale v mnogih slučajih prav ugledna gospodarska podjetja. Zadruga in zasebna velekapitalistična delniška družba sta pač organizatorično, bistveno glede namenov in glede poslovnih načel dva tako različna pojma, da trajne, zadruge zadovoljujoče poslovne zveze med obema ni bilo mogoče doseči, četudi so se državne oblasti ponovno za to trudile in četudi se je iz državnega zbora ponovno slišalo tozadevne zahteve, naslovljene osobito na avstro-ogrsko banko. Ni izključeno, da so v nekaterih slučajih igrali tudi gotovi predsodki važno vlogo; v večini slučajev pa je velekapital zavrnil zadružne kreditne želje vzgolj vsled različnosti organizatoričnega in poslovnega ustroja zadrug in velekapitalističnih bank.

Bistvena točka te različnosti obstoji v organizatoričnem oziru v tem, da temelji vsa garancija v bankah združenega zasebnega velekapitala v delniški glavnici, ki se vplača v gotovini; gospodarsko garancijo pri zadrugah pa tvori omejena ali neomejena zaveza zadružnikov. Velekapital trdi, da je njegovi orga-

nizaciji dati prednost vsled tega, ker so po stanju delniškega kapitala vedno lahko točno v številkah izrazi vrednost garancije, med tem ko pri združnem jamstvu to ni mogoče. Razuntega da je delniški kapital stalen, neodpovedljiv, združno jamstvo pa se lahko spreminja vsled odpovedi združnega članstva, pa tudi vsled tega, ker se pri posameznih združnikih lahko spremeni premoženjsko stanje in s tem tudi vrednost združnikove zaveze. Bistvena točka v različnosti poslovnega ustroja pa se kaže posebno jasno napram rajfajzenovkam; med tem ko tvori pri bankah menica jedro vsega poslovanja, je pri rajfajzenovkah menica vobče izključena. Šulcedeličevke poslujejo tudi z menicami in jim to v mnogih slučajih daje možnost dobiti kreditne zveze z bankami, vendar se to redno nikdar ni godilo v isti meri, kakor so zadruga želele in potrebovale. Osobito uči izkušnja, da so se tudi pri šulcedeličevkah te bančne zveze po inicijativi bank vedno takrat najbolj omejile, kadar so zadruga tako omejitev najmanj želele: namreč v dobah gospodarskih kriz in splošnega denarnega pomanjkanja. Temeljna razlika v poslovanju zadruga in zasebne banke obstoji tudi v tem, da išče banka čim največji poslovni dobiček za svoje delničarje, torej za ljudi, ki niso obenemen konzumentje — dolžniki podjetja; zadruga pa išče le gospodarsko korist za svoje združnike, ki so ob enem konzumentje — dolžniki zadruga.

Združni kapital mora vsled tega neodvisno od zasebnega velekapitala iskati vedno višje organizatorične oblike, da si zagotovi vse prednosti velikega svetovnega denarnega trga. Isti razlogi, ki so bili merodajni za ustanovitev krajevne denarne zadruga, so vodili k združenju zadruga v združne zveze; vpliv ravnoistih vzrokov se kaže tudi v stremljenju ustvariti vrhovno državno poslovno centralo provincijalnih združnih zvez. Ta razvoj se ponavlja pri vseh narodih, ki se združno udeležujejo. Vendar do danes za tretjo stopnjo organizacije, za osrednjo vso državo obsegajočo združno blagajno še ni enotne mednarodno splošno priznane oblike, kakor jo v glavnih potezah najdemo glede krajevne zadruga in glede združnih zvez. Postopalo se je marveč doslej pri posameznih narodih zelo različno. Ponekod je dala država v obliki trajnih ali zelo dolgodobnih kreditov denarna sredstva kratkomalo združnim zvezam na razpolago, da s tem pospeši kreditno poslovanje istih. Drugod so skušale zadruga dobiti zveze z velikim denarnim trgov na ta način, da so si same ustanovile delniške banke, katerim se je poverila naloga, pridobivati z bančnim poslovanjem z denarnega trga potrebna sredstva za kreditno poslovanje zadruga. Tako je na primer postopala velika Rajfajzenova organizacija v Nemčiji. Tudi izven Rajfajzenove organizacije stoječe kmetijske zadruga v Nemčiji — in teh je približno trikrat toliko, kakor Rajfajzenovih — so poskusile ustanoviti državno združno blagajno z lastnim denarjem v obliki delniške družbe. Polom pa je bil naravnost klasičen. Nadalje je mogoč slučaj, da se ustanovi taka centrala od združnih zvez samih, država pa podpira podjetje s tem, da vloži primerno velik poslovni kapital pod pogojem, da se ji zagotovi primeren vpliv na poslovanje zavoda. Končno imamo slučaje, na primer na Pruskem, da je država centralno združno blagajno ustanovila kot državni zavod z državnimi denarnimi sredstvi in z državnim vod-

stvom. Po tem slednjem primeru naj bi se ustanovila tudi avstrijska zadružna blagajna.

Leta 1906 je vlada prvič predložila državnemu zboru zakonski načrt za ustanovitev osrednje zadružne blagajne. Ustanovila naj bi se „potom združenja zadružnih zvez kot vpisana zadruga z omejeno zavezo“. Država bi se udeležila z vlogo 6 milijonov K. Trenotek za to predlogo takrat baš ni bil ugoden, ker je javnost in poslanska zbornica posvečala vso pozornost velikemu vprašanju volilne reforme za državni zbor. Še le l. 1911 je vlada svojo predlogo obnovila. Ista se je odkazala gospodarskemu odseku. Poročevaléc je bil naš Krek, ki je svoje poročilo tudi izdelal in se v istem seveda zavzel za ustanovitev. Vendar posvetovanja v odseku niso rodila zaželjenega uspeha, ker se je tudi v to vprašanje zaneslo od raznih strani, osobito od Nemcev in Čehov narodnostne pomisleke. Tako se je stvar zavlekla, prišla je vojska in državna zbornica ni imela več prilike o stvari razpravljati. In čim dalje vojska traja, tem jasnejše nam postaja, da bo zadružništvo osrednjo zadružno blagajno po vojski neobhodno potrebovalo. Postaja pa tudi jasno, da zadruge same ne bodo več v stanu ustvariti si iz lastnih finančnih sil dovolj močan zavod, temveč je na vsak način treba pozvati državo, da to vprašanje uredi — vsekakor v sporazumu z zadružništvom. Gotovo je namreč, da se bližamo tako hudi kreditni dobi, kakor je naše zadružništvo še ni preskusilo. Vsa ta spoznanja so bila merodajna, da se je izdelala in razglasila naredba z dne 9. julija 1918 glede ustanovitve avstrijske zadružne blagajne. Le-ta naj bi bila državni zavod, pod državnim nadzorstvom in vodstvom. Država da denar — 35 milijonov K —, država določa vodstvo in neposredno tudi uradništvo. Le v posvetovalne namene naj se sestavi „generalni odbor izvedencev“ in sicer tudi te imenuje država oz. nje ministri, daširavno naj bi se pri tem v prvi vrsti oziralo na ljudi iz zadružnih organizacij. Država tudi jamči za vse obveznosti zavoda z svojo vlogo. Pri vsem tem pa se morajo tudi oni denarni zavodi, ki bodo pripuščeni k poslovanju z avstrijsko zadružno blagajno, torej zadruge in hranilnice udeležiti pri zadružni blagajni s premoženjskimi vlogami na podlagi posebnih dogovorov.

To je v glavnih potezah zgodovina in sedanje stanje cele zadeve, pri čemer so navedeni pred vsem tudi vzroki razvoja. Sledi naj nekoliko kritičnega razmotrivanja glede najnovejšega projekta.

Ali je pred vsem potrebna osrednja zadružna blagajna kot najvišji zavod v državi za zadružne denarne posle? Po vsem tem, kar smo uvodoma slišali o razmerju zadružnega denarja do zasebnega velekapitala, ne more biti več dvomljivo, da je tak zavod nujno potreben. Že pred vojsko smo venomer občutili pomanjkanje takega zavoda in vendar smo imeli takrat kolikor toliko urejene in ustaljene gospodarske razmere. Po vojski bomo istotako kmalu dospeli do gotove ustaljenosti v narodnem gospodarstvu, toda znak iste bo strahovito pomanjkanje denarja, pod katerim bo najbolj trpel ravno naš kmet. Nobeden stan — izvemši industrijo — ne bo imel toliko potrebnih investicij v svojih podjetjih, kakor kmet. Gorje bodočnosti našega narodnega gospodarstva, ako takrat celo-

kupnost ne bo v stanu dati kmetu na razpolago zadostnih kreditnih sredstev. Kmečki kreditni posli pa spadajo v prvi vrsti v delokrog naših denarnih zadrug. Delazmožnost le-teh je torej treba v prvi vrsti povišati in spopolniti, kar je po naravnem razvoju mogoče, kakor smo slišali, le z denarno centralo za zadružne zveze. S tem se še le ustvari zadružni organizaciji tisto mesto, ki je v stanu paralizirati vpliv avstro-ogrske banke kot naravne centrale vsega v državi organiziranega zasebnemu zadružništvu naprijaznega velekapitala.

Ali se naj ta osrednji zadružni denarni zavod ustanovi s sredstvi zadružno organiziranega kapitala in kot last zadružnih zveznih organizacij, ali pa naj bo to državna naprava? Kdor zadevo sodi zgolj stvarno brez vsakega politično-strankarskega predsodka, mora uvideti, da se da v današnjih razmerah ustvariti dovolj močan zavod le z državnimi denarnimi sredstvi. V Nemčiji so v boljših časih, kakor se nam obetajo, poskusili z nedržavnim zavodom. Dotična centrala Rajfajzenove organizacije je stara, a ima še vedno nenavadno mnogo neprilik v svojem poslovanju. Centralna blagajna Državne zveze kmetijskih zadrug v Nemčiji se je ustanovila, a je grdo propadla. Nemške šulcedeličevke istotako s podobnim poskusom niso imele uspeha. Zadružna organizacija na Pruskem je potem prva dosegla uspeh s tem, da je tak zavod ustanovila država (Pruska osrednja zadružna blagajna). Zavod se je ustanovil l. 1895 in ima danes 75 milijonov mark državnega denarja, premoženjske vloge zadrug pa znašajo pol-drugi milijon. Soglasna sodba je, da je nemškemu zadružništvu ta zavod mnogo koristil, četudi se mu doslej še ni posrečilo pritegniti v svoj delokrog vsega nemškega zadružništva. Osobito je velik prepad med tem zavodom in Rajfajzenovo organizacijo. Radi tega, ker je vpliv zadružništva na zavod vsekakor premajhen, vsled česar so si zadruge radi svoje neodvisnosti in avtonomnosti v skrbeh. Toda eno načelo je v našem slučaju gotovo pravilno: namreč, da je treba pri avstrijski zadružni blagajni od strani države velike premoženjske udeležbe; istotako je potrebna za obveznosti zavoda državna garancija vsaj v visokosti premoženjske udeležbe. Pri takem ustroju pa je potem tudi samoobsebi umljivo, da bo zahtevala država na vodstvo zavoda primeren upliv.

Avstrijska zadružna blagajna je torej neizogibna kot državni zavod. Zadruge pa se boje, da bo tak zavod pod državnim birokratičnim vodstvom postal velika nevarnost za avtonomnost zadružništva in da ravno radi birokratizma ne bo v stanu vršiti svoje naloge tako, kakor bo to zahtevala korist zadružništva. Ste to brezdvomno dve nasprotujoči si naziranj. Vpraša pa se, ali je to nasprotstvo premostljivo ali ne? Je premostljivo, ako bo na državni strani dovolj dobre volje; drugzega ni treba. Naredba sama pravi, da se zadruge lahko udeleže pri avstrijski zadružni blagajni s premoženjskimi vlogami na podlagi posebnih dogovorov. Torej po pruskem vzorcu. Vendar niti na Pruskem premoženjske vloge zadrug pri pruski osrednji zadružni blagajni ne znašajo več, kakor približno 10/0 državne vloge. Mnogo več tudi na Avstrijskem ni pričakovati. Vendar se naj porabi ta pot, da se da zadrugam prilika soodločevati pri sestavi ravnateljstva in uradništva blagajne. Državi gre na vsak način pravica do gotovega

vpliva na zavod, gre pa ta pravica tudi zadrugam, da se vsestransko varuje korist zadrug. Radi tega naj imenuje del ravnateljstva vlada, del ravnateljstva pa volijo zadruge, ki so se udeležile s premoženjskimi vlogami. Visokost premoženjskih vlog zadrug bi se določila po številu zadrušnikov dotične zadružne organizacije, ki hoče poslovati z zadružno blagajno; po ravno istem ključu se uredi glasovalna pravica. Zadrušnik je zadrugi vse in stoji v središču vsega zadružnega gospodarstva. To bi se v nasvetovanem smislu naj izrazilo tudi pri določitvi glasovalne pravice za sestavo ravnateljstva zadružne blagajne. Ob enem bi se naj za volitve določil proporcionalni način, s tem se zagotovi posameznim narodnostim in strankam, da tudi posameznim zadružnim skupinam — rajfajzenovke, kmetijske zadruge, šulcedeličevke, obrtne, konzumne, stavbne zadruge, zastopstvo, kakor si je zaslužijo po številu svojih zadrušnikov.

Ravno tako je gotovo nesprejemljivo, da bi se „generalni odbor“ sestavljal brez sodelovanja zadrug. Glasom odredbe naj bi vlada imenovala člane tega odbora. Proti temu se morajo zadruge z vso odločnostjo upreti in zahtevati, da se člani odbora volijo na občnem zboru zadružnih organizacij, ki so se udeležile pri blagajni z premoženjskimi vlogami. Istotako po proporeu in istem ključu kakor pri sestavi ravnateljstva.

Glasom naredbe bi blagajna poslovala z zadrugami, nadalje z denarnimi in kreditnimi zavodi, „iz katerih pravil in poslovanja se vidi zadružni ali skupnogospodarski značaj“. V slednjo skupino spadajo brezdvomno hranilnice. Zadrugarji so se vedno borili proti temu, da bi zadružna blagajna služila tudi nezadružnim zavodom. Kako se bo to vprašanje razvilo, se ne da prorokovati. Ako bi se rešilo tako, da se hranilnice pripuste k udeležbi, tedaj bi se moralo istim prepustiti vnaprej po številu označeno zastopstvo v ravnateljstvu in „generalnem odboru“ in sicer tako, da volijo hranilnice dotične svoje zastopnike neodvisno od zadrug kot samostojna volilna skupina.

Brezdvomno je, da se mora poslovanje zadružne blagajne vedno ozirati na praktične potrebe kljentele. To pa je izvedljivo le tedaj, ako imajo praktiki vpliv na poslovanje. Delaveu pri zeleni mizi manjka potreben praktični pogled, kar jasno dokazuje naredba sama. Omenim le eno točko. Država da na razpolago 35 milijonov K, od teh je treba 25 milijonov K le pogojno obrestovati in razun tega hoče za dobo 10 let dajati obratni prispevek 200.000 K letno. Knjigovodja najmanjše kmečke posojilnice se mora tej določbi smejeti. Če bi imel 25 milijonov K na razpolago tudi proti gotovi primerni obrestni meri, ne potrebujem več posebnih prispevkov. Zavod naj si sam zasluži, kar bo potreboval za kritje režij in za dotiranje rezervnih zakladov. Takih milodarov, kakor jih ponuja naredba, zadružništvo ne potrebuje. Ali pa so morebiti že vnaprej določeni gospodje, ki se hočejo potegovati za imenovanje na ravnateljska mesta proti visoki plači? Takega postopanja pošteno zadružništvo nikdar ne sme trpeti, zato je nad vse upravičena zahteva, da se da zadrugam odločilen vpliv na poslovanje zavoda. Generalni odbor vsled tega ne sme imeti samo posvetovalnega glasu, temveč generalni odbor naj bi imel dolžnost in pravico določati načela za po-

slovanje zadružne blagajne in sklepati o vseh potrebnih navodilih za delovanje zavoda. Vladi naj pristoji samo veto proti sklepom generalnega odbora. Ako se po izrečenem vetu med vlado in generalnim odborom ne doseže sporazumljenje, tedaj naj o dotični zadevi definitivno odloča državni zbor.

Avstrijska zadružna blagajna naj bi imela tudi pravico izvrševati revizijo pri zadrugah, ki uporabljajo njen kredit. Ako ima ta revizija izključno namen kontrole kreditne sposobnosti, tedaj je to pravica, ki je ne moremo odrekati nobenemu posojilodajalcu. Naredba sama določa, da revizija zadružne blagajne ne nadomešča sedaj predpisane postavne revizije v smislu zakona z dne 20. junija 1903, drž. zak. št. 133. Vsekakor je prav, da zadruge pazijo v tem oziru na svoje-koristi in da se izrečejo proti vsakoršni reviziji od strani zadružne blagajne, ki bi iskala več, kakor določa naredba, oziroma praktična potreba posojilnega poslovanja.

Radi popolnosti bodi navedeno, da bi spadala skrb za sestavljanje statistike celokupnega združništva v državi vsekakor med naloge zadružne blagajne. Pomanjkanje enotne statistike se občuti vedno bolj; zadružna blagajna sama jo bo najbolj pogrešala.

Končno še eno. Pripravljamo se za ureditev Jugoslavije. Kadar bo naš cilj dosežen, takrat gotovo ne bomo več potrebovali dunajske zadružne blagajne, temveč si ustanovimo za lastno državno ozemlje lasten tak zavod. O tem ni dvoma. Utegnil pa bi kedo misliti, da se nam vsled tega sploh ni treba ogrevati za avstrijsko zadružno blagajno in da ji nasprotujemo ali pa jo ignorirajmo. Tako postopanje bi bilo zelo napačno. Naša dolžnost je, pokazati, da stvar razumemo in in da imamo smisel za ta načrt. Pokazati moramo, kako mi razumemo korist ljudstva in kako si vsled tega razumevanja predstavljamo ureditev takega zavoda. V takem spoznavanju moramo vztrajno sodelovati, da se ustvari v resnici ljudstvu prijazen demokratičen zavod, ki se mora glede svoje ureditve in sestave ozirati tudi na avstrijske narodnostne razmere, ker se je ustanovil poprej, predno se je izrekla državna samostojnost Jugoslavije in Češkoslovaške.

Kako si preskrbimo boljše in cenejše stroje.*

Vojska nam je prinesla marsikaj novega predvsem lakoto. Država se napenja z vsemi kriplji izveči zavoženi voz iz tira, a brezuspešno. Vsaj je tudi tako delo popolnoma odveč, ko na drugi strani nepretrgoma kliče delazmožne moči pod orožje in jih sili zamenjavati plug s puško ali krampom. Nikdar preje nismo znali ceniti človeške energije tako visoko, kot ravno v tem času, ko na lastni koži občutimo pomanjklivost organizacije pri vsem našem gospodarstvu predvsem poljedelstvu. Dejstvo, da smo pred vojno uvažali žito in druge poljske

* K izvajanjem o tem vprašanju smo dobili še članek, ki ga danes objavljamo. Vprašanje zasluži, da se vsestransko pretrese in premisli. Opomba uredništva.

pridelke po primeroma jako nizki ceni, je oviralo naše poljedelce pri napredku poljedelstva. To velja predvsem za jugoslovanske kmetovalce. Dolgo časa smo se bali modernega gnojenja in se trdno držali tradicij očetov. Šele zadnjih 15 let se razmere pri nas boljšajo in vedno bolj se oprijemljemo novotarij, ker vemo da nam drugače preti gospodarski polom. Z dobo novotarij pa stopa strojništvo v ospredje in po vojni, uničevalki milijonskih delovnih sil, bomo primorani pripoznati poljedelskim strojem veliko večji pomen, kot do sedaj, ko smo morali cele trume brezposelnih pošiljati v tujino po vsakdanjem zaslužku. Vse navskriž in povprek bo povpraševalo po strojih, in v njih iskalo rešitve in napredka. Ako si predočimo nekoliko razmere, v kakšnem stanju se bo nahajala naša železna industrija ob koncu vojne, bodisi glede surovin, kakor tudi glede delavnih strojev in delavnih moči po tovarnah, nam bo lahko razumeti neznosne cene za primeroma jako slab izdelek. Če upoštevamo še tedanjo valuto, ki bo nekaj čudnega, nam sili nehote vprašanje v ospredje, kako kupiti našemu kmetijstvu za naše razmere najboljših in kolikor mogoče najcenejših strojev. V dosego tega cilja je kmeta potreba razbremeniti in nakupovanje prepustiti tehničnemu trgovcu, pa naj si bo to cel urad ali posamezna oseba. Le tisti, ki si nabere v tovarni za poljedeljske stroje pregled pri konstrukciji kakor pri trgovini z njimi in zadostno prakso v poslovanju je zmožen kupiti kaj dobrega, za razmere pripravnega in po kvaliteti primernih cenah. Ker pa mora tak nakupovalec biti v vednem stiku z konzumenti, je potrebna organizacija, ki to omogočuje. Da nam take organizacije ne manjka, je že pred leti poskrbelo bistro oko našega narodnega gospodarskega boritelja dr. J. Kreka. On je silno lepo vcepil v srca naših kmetovalcev in inteligentov združno misel, jih prepojil z njo in dal s tem temelj našemu hitremu sigurnemu napredku v gospodarstvu. Organizirano nakupovanje poljedeljskih strojev nam je danes toliko lažje, ko se lahko naslanjamo na gospodarske in denarne zavode. V Gospodarski zvezi se prav lahko najde kotiček, kjer bi se otvorilo tajništvo vseh strojnih zadrug po slovenski domovini. Te zadruge so precej same sebi prepuščene in jim manjka skupne inicijative, pravega sistema za plodonosno delovanje. Ako hočemo skupno nakupovati poljedeljske stroje, moramo najprej vedeti, koliko bi jih potrebovali te ali one vrste, da bi stroji ne bili preobloženi, oziroma da bi ne požirali po nepotrebnem amortizacijskega kapitala. Zbrati moramo sistematično pregled o kakovosti naše zemlje z ozirom na obdelovanje s stroji in o množini posameznih poljskih pridelkov, ki pridejo pri obdelovanju v poštev. Le po dobro zbranem statističnem materijalu nam bo mogoče sklepati o razsežnosti novega nakupovalnega urada, ki se po naravnem razvoju v teku časa prelevi v samostojen konstrukcijski biro in popravljalnico in končno v samostojno tvrdko in tovarno.

Da pa tako podjetje, ki zraste iz majhnega in skromnega urada, plodonosno uspeva, je potreba v delo vdihniti nesebični združniški duh, ki venomer krepi in vzpodbuja za skupni blagor. Tako središče, kot naj bo zgoraj omenjeni nakupovalni urad mora biti od konzumentov, torej kmetovalcev ustanovljen in od njih kontroliran. Le tedaj, če se bodo spoštovale in upoštevale želje posameznih skupin,

strojnih zadrug, je dana podlaga za pravilen razvoj delovanja v občno zadovoljstvo.

Ako hočemo upoštevati želje posameznih skupin, moramo od časa do časa, kakor razmere zahtevajo, zbrati odposlance zadrug, kjer imajo priliko statistično in na strokovni podlagi utemeljiti želje posameznih skupin, okraja ali cele dežele. Tukaj vidimo, da moramo poskrbeti za naraščaj takih zastopnikov zadrug, nekakih tajnikov. To morejo biti manjši kmetovalci, ki se osebno pečajo s poljedelstvom, a pri tem vendar ne morejo pogrešati strokovnih člankov o kmetijstvu in so pripravljene voditi zadrugo proti plači. Šele takrat, ko bomo delo razdelili in razbremenili dosedanje narodne delavce, ki iz požrtvovalnosti vodijo zadruge, lokalno politiko in vse, kar je še poleg, bomo mogli doseči tak uspeh kot si ga že zdavnaj želimo. Naš dr. Janez Ev. Krek je silovito hitro mislil in tem načrtom so tudi že sledila dejanja, ter zato nikdar ni mogel paralelno vzgojiti toliko delavcev kot je osnoval mest. Le v temu moramo iskati vzroka, da nismo še hitreje napredovali, kot bi lahko vsled danih predpogojev. Da si vzgojimo takih podrobnih delavcev za posamezne strojne zadruge, je potreba za vsak okraj ali kakor že lega sama narekuje razvrstiti strojne kurze, v katerih pa se ne sme polagati preveč važnosti na stroje same ampak veliko več na to, da vzbudimo zmisel za gospodarsko statistiko iz katere se lahko vsakdo, ki se zanima za poljedelstvo, predvsem centralno tajništvo informira o momentani potrebi strojnih pripomočkov. Vse kar se danes le ugiba, se mora znanstveno raziskati in analizirati, ker le na ta način je mogoče kmalu zaslediti napako v organizaciji ali obdelovanju, ki je velika škoda skupnosti.

* * *

Ravno tako važen kot, tehnično strokovni moment pa je tudi finančijelna stran. Če se ne motim, so po večini zadrugarji tudi člani pri hranilnicah in posojilnicah, ki se stekajo v Zadružno zvezo. Ker pa sta Zadružna zveza in Gospodarska zveza v organizatorični skupini, je pot do kapitala, ki ga tvorijo znatni del posameznih zadrugarji, čisto normalna brez vsacih večjih zaprek. Tako bi tem posameznim zadrugarjem ne bilo treba družega kot stopiti v svojo zadrugo, si izbrati na podlagi tam ležečih vzorcev stroj, ki se njemu in vodstvu zdi primeren za njegovo posestvo, navesti koliko in naročilo bi bilo opravljeno in obenem tudi poskrbljeno za plačilo, katero bi nakupovalni urad potom Zadružne zveze avtomatično inkasiral pri ondotni hranilnici, kjer je dotični kmetovalec kot član vpisan. Na isti način bi se nam pozneje priskrbelo tudi drugo orodje in potrebščine, tako da bi se kmetovalec neovirano posvetil svojemu poklicu in prosti čas, ki bi ga drugače potratil za nepotrebna pöta po pisarnah, porabil v izpopolnitev v svoji stroki ali pa bi se zavzel še za kako drugo dobičkanosno gospodarstvo, kakor čebelarstvo, sadjerejo ali lesno trgovino.

* * *

Kakor hitro pa preskrbimo našo domovino s poljedeljskimi stroji, nam je takoj misliti na to, kako popravljati male in večje hibe v kolikor mogoče hitrem času. Delovna doba poljedeljskega stroja je majhna in se vsled tega njegova

amortizacijska kvota silovito zviša za en dan njegove uporabe. Že takoj to nas primora poskrbeti, da stroj še takoj isti dan stopi zopet v delo, kot je odpovedal vsled kakega pogoška. Pri rokah mora biti izučen strojnik, ki je predvsem specialist v popravilih poljedeljskih strojev in lahko takoj na lieu mesta ali pa v najbližji ključavničarski ali kovaški obrti popravi stroj za silo, da bo lahko prestal tisto sezijo in se šele pozimi poslal v skupno delavnico, ko bi sicer itak doma ležal kot mrtvi kapital. Zopet nam je potruba naložila vzgojiti novega naraščaja, to je zadružne strojnike, ki pa bi imeli ali poleg samostojno obrt ali pa uvedli zadružno kovačnico ali ključavničarstvo. Šele pozneje, ko bi prišla tvornica za stroje v poštev, bi si zimski čas služili kruh v tovarni in se obenem izpopolnjevali v delu in sestavi strojev, ter tako nikdar ne zaostali za novimi sistemi in napredku v stroki.

V. M.

Miloš Stibler:

Angleški zadružni kongres l. 1918.

Kongres angleških konzumnih zadrug se je vršil l. 1918 v Liverpoolu od 18.—22. majnika. Udeležencev je bilo okrog 1500. Bil je to petdeseti letni kongres. Jubilej bi se bil obhajal nad vse slovesno, da ni vojske. Tako pa so slavnosti izostale in udeležniki so morali prinesiti na zborovanje celo svoje karte za meso. „No coupons, no dinners!“ („Ni kart, ni jedi!“) tako se je glasilo v vabilu.

Pred velikim kongresnim zborovanjem so se vršile seje osrednjega odbora in raznih odsekov. Zadnji dan se je vršilo glavno zborovanje vseh delegatov. Tu je nastopil kot gost tudi škot mesta Liverpool, ki je v pozdravnem govoru slavil velik napredek zadružništva v tu in inozemstvu. Gibanje se rezširja radi tega, je dejal, ker je vodi eno največjih in najzlahtnejših načel celega sveta, ljubezen do bližnjega. Kot kristjan se zahvaljuje zadrugarjem, da so to načelo uvedli v prakso življenja. Današnji industrijalni sistem temelji na načelu: „Vsak za sebe!“ Zadružno gibanje pa zasleduje blagor celokupnosti in napolnjuje človeško srce z novimi upi. Težavna je sedanja doba, toda oko že gleda pričetek lepših dni. Zadrugarji pa pomagajo tudi v strašni sedanjosti razširjati duha pravega bratstva.

Odličnemu gostu se je za pozdravne besede zahvalil znamenit zadružni voditelj Aneurin Williams. Dejal je, da zadrugarji zadružnega načela ne poznajo samo v zvezi z blagovnim prometom, v zvezi z zadružnimi tovarnami in z zadružnimi ladijskimi podjetji, temveč zadrugarji se bore za zadružno bratstvo kot za silo, koje naloga bo, „obvladati vse naše življenje in ustvariti novo človeško družbo“. Govornik spominja na vojsko in opustošenja povzročena vsled vojske in želi, da bi se vse države povrnilo zopet k onim načelom, na katerih je pred vojsko temeljilo mednarodno zadružno gibanje.

Tomaž Killon, ravnatelj angleške Wholesale Society (zveza konzumnih zadrug) je podal glavno poročilo. O vojski je rekel, da jo je povzročila želja po moči, trgovska požrešnost in zmedeno socijalno naziranje razmeroma prav male manjšine. Česa nas uči vojska? „Ali nas ne uči, kar nam kaže vsa dose-danja zgodovina, namreč, da je vse naše življenje preveč obvladano od zasebnih interesov in da se bomo še le takrat rešili poželjivega mamona, kadar bo celo-kupnosti dana možnost razpolagati z vsemi eksistenčnimi sredstvi in jih nadzo-rovati?“ Zato pa je treba še nadalje skrbeti za finančno izpopolnitev zadrugne organizacije. Ako hočemo zmagati v boju proti kapitalističnim ringom in mono-polom, ki ljudstvo bolj izžemajo, kakor vojska, tedaj moramo dosledno zasledo-vati svoje skupne materialne cilje, vedno pa mora to stremljenje temeljiti na idealih. Nobeno gibanje ni tolikokrat in tako glasno povdarjalo potrebo pople-menitenja trgovine in industrije, kakor naše; toda teorije in ideali sami žalibog ne morejo mnogo opraviti proti izkoriščevalcem. K temu je treba tudi materialnih sredstev.

Maxwell, istotako veleznamenit zadrugar, je govoril o mednarodnih stikih zadrugnega stremjenja. Vojska je zveze zrahljala, toda mišljenja skupnosti pri mislečih elementih ni odpravila. Mednarodna zadrugna alijanca obsega okrog 400 zadrugnih organizacij. Vpliv zadrugnih sil se mora postaviti tudi v službo gibanja, ki išče trajno prijateljsko zvezo vseh narodov.

Iz poslovnih poročil je posneti, da se je povišalo članstvo v angleških konzumnih zadrugah v minulem letu za 250.000 in je torej naraslo na 3 3/4 milijona. Promet znaša tri in pol milijarde frankov. Zveza je na novo kupila okroglo 14.000 hektarjev zemlje, kar se je nekaterim zdelo še premalo. Nek govornik je grajal, da je zveza preveč denarja naložila v vojna posojila, mesto da bi jih bila porabila za razširjenje zadrugne produkcije. „Ako bi bila zveza za ta denar kupila posestva, bi vlada s tem prav nič ne bila prikrajšana, ker bi potem pač zasebni lastniki, ki so nam prodali svoja posestva, od nas sprejeti denar podpisali za vojno posojilo. Razlika bi bila le ta, da bi mi imeli zemljo oni ljudje pa papir.“

Mnogo se je govorilo o zadrugni propagandi. Povdarjala se je potreba, pridobiti za zadrugno članstvo tudi ženstvo. Nadalje je treba skrbeti, da dobe zdruge v parlamentu svoje zastopstvo. Končno je bila sprejeta resolucija za ustvaritev zveze narodov. Resolucija slove: „Kongres se strinja z načelom ustvariti ligo narodov kot zaščitnico svetovnega miru in torej razširja svoj program z zahtevo po ustanovitvi take zveze“.

=== Zadrugni in gospodarski pregled. ===

Dve evetki na Krekov grob. V ne-deljo 18. avgusta je bila v Šentjanžu od-krita spominska plošča na steni, za katero je lansko leto izdihnil naš zadrugni prvo-boritelj. Ob tej priliki so zastopniki Polja-kov in Čehov govorili z našim ljudstvom, ki se je zbralo v veličastni množini. Pri-povedovali so mu, kake zasluge si je pri-

dobil Krek v zboru avstrijskih narodov, zraven pa so imeli priliko spoznati sadove njegovega podrobnega dela med nami. Gospodarska in kulturna višina našega ljudstva jih je očarala.

Ob tej priliki se je dan poprej ustanovil v Ljubljani narodni svet, ki bo izvrševal tudi važne gospodarske naloge, med katerimi se navaja na prvem mestu združenje naših gospodarskih sil. Tudi za dejansko narodno gospodarsko vzajemnost slovanskih narodov v naši monarhiji je bila postavljena podlaga. Tako sta bili vsajeni na Krekov grob cvetki domače gospodarske koncentracije in gospodarske vzajemnosti avstrijskih Slovanov, gotovo jako lep in primeren spomenik.

Čehi in Avstrijska zadružna blagajna. Češki listi so otvorili odločen boj zoper novo Avstrijsko zadružno blagajno na Dunaju, ki so jo označili kot popolnomo birokratičen zavod. Izražajo se, da obstoji nevarnost, da se bo hidra dunajskega centralizma tudi na tem polju obrnila proti Čehom, kar je tembolj nevarno ker je bila z Avstrijsko zadružno blagajno na Dunaju ustanovljena velika banka, ki naj razpolaga s stotinami milijonov premoženja vseh narodov v Avstriji, ki pa izvira v velikem delu iz malih čeških krogov.

„Oesterreichische landwirtschaftliche Genossenschaftspresse“ je zvišala naročnino na 10 K letno.

Carina na sladkor. Z naredbo od 12. julija 1918 je bila dogovorno z ogersko vlado odpravljena carina na sladkor v Avstriji in Ogerski.

Zadružno gibanje v prvi polovici letošnjega leta. Iz osrednjega lista za vpise v trgovski register posnemamo, da je bilo v letošnjem prvem polletju vpisanih v zadružni register 189 novoustanovljenih zadrug (od teh 106 nenemških), v 26 slučajih je bila vpisana izprememba zadružnih pravil, v 22 slučajih sklenjena likvidacija in 44 zadrug je bilo izbrisanih (od teh 31 nemških). Na podlagi dovršenega konkurza ni bila izbrisana nobena zadruga.

„Hangya“ (mravlja) konzumna in vnočevalna zadruga Zveze ogerskih poljedelcev je pred kratkim izdala letno poročilo za l. 1917, ki je bilo ravno 20. leto njenega obstoja. Hangya si je stavila nalogo ustanovljati po celi deželi kmetijska konzumna društva in je lahko zadovoljna z uspehi. Prva taka zadruga je bila ustanovljena l. 1898 v barskem komitatu, leta 1910 je bila ustanovljena že 1000. v peštanskem komitatu, koncem l. 1917 pa je delovalo že 1700 Hangyinih zadrug. Zato njeno letno poročilo v uvodu s ponosom izjavlja: Mi lahko moško trdimo, da na Ogorskem blagovnega oderuštva ni omejilo zakonodajstvo ampak Hangyjine zadruge.

Kako se je ta centrala tudi materijelno okrepila v 20 letih svojega delovanja, lepo kažejo vsote, ki jih je lahko dala na razpolago za pospeševanje kmetijskih interesov. Iz prebitkov lanskega poslovnega leta je dala Zvezi ogerskih kmetov za njene namene milijon kron; druga 2 milijona kron ji je prepustila kot ustanovo z določilom, da se morajo obresti porabiti za izboljšanje kmetijske produktivnosti in pospeševanje napredka. Za ustanovitev narodnogospodarske univerze je ponudila ustanovo z 1 milijonom kron, vsled izpremembe vlade se stvar ni rešila. Do ustanovitve tega vseučilišča je Hangya napravila 10 ustanov po 2000 K in 10 po 600 K z namenom obrniti pozornost ogerske mladine na produktivne stroke.

Poslovanje v l. 1917 je bilo seveda otežkočeno po dolgotrajni vojni, zlasti vsled pomanjkanja blaga, ki je v rokah oblasti in vojnih central. Zato je bilo nemalo truda, predno je mogla prepričati pristojne činitelje, da stotisoče zadrugarjev samo zadruga lahko preskrbi z blagom, ki jim gre. Za povečanje budimpeštanskega skladišča je centrala pridobila zemljišče 1700 kvadratnih sežnjev. Za uradnike vrnivše se z bojišča je najela hišo, za skladišča po deželi je nakupila stavbišč. Pri invaziji v Erdelsko je bilo uničenih 127 Hangyinih zadrug, škode je bilo okrog 1 1/2 milijona kron. Primanjkljaj težko prizadetih zadrug

se je pokrili z brezobrestnimi posojili. Začele so zopet poslovati in nekatere so zgubo že pokrile.

Blaga je Hangya razpečala v preteklem letu svojim članom za 96,856.900 K, za 30 milijonov več kot prejšnje leto, število včlanjenih zadrug je znašalo koncem l. 1917 2507, deleži so pa znašali 6,519.900 kron. Iz razpredelnice razprodanega blaga je razvidno, da je Hangya prodala za 13,6 milijona sladkorja (v prejšnjem letu za 7,8 mil. kron (vina za 4,3 mil. K (1916 za 1,5 mil. K), železa za 2,4 mil. K (1916 za 1 mil. K), mila za 3,1 mil. K (1916 za 1,9 mil. K) norinberškega blaga za 14,9 mil. K (1916 za 7,1 mil. K) in manufakturnega blaga za 12,5 mil. K (1916 za 3,6 mil. K). Seveda so precejšnje povišanje povzročile višje blagovne cene.

(„Po Genossenschaft“ 3. 8. 1918.)

Hranilnica in posojilnica v Št. Vidu pri Zatičini je odstopila od Zadružne centrale in se zopet pridružila Zadružni zvezi v Ljubljani.

Svoj pristop k Zadružni zvezi sta naznanili zadrugi: Kmetijska nakupovalna in prodajalna zadruga v Dolu pri Hrastniku in Strojna zadruga v Pangercih.

Franc Reichman †. Dne 20. avg. t. l. je preminul marlivi podpredsednik Hranilnice in posojilnice v Podravljah g. Franc Reichman, posestnik na Lipi pri Vrbi. Svoj čas je obiskoval zadružno šolo v Ljubljani, kjer je kazal veliko zanimanja za zadružno in socialno vprašanje. Nato je deloval pri domači posojilnici, dokler ni bil vpoklican pod orožje. Umrl je v najlepši moški dobi. Koroška zadružna organizacija je s pokojnikom izgubila tihega, toda vestnega in vnetega sotrudnika. N. v m. p.!

Poljaki in Avstrijska zadružna blagajna. — Poljska zadružna zveza „Związek stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych“ v Lvovu je sklenila v seji 7. septembra dvigniti protest proti stvoritvi Avstrijske zadružne blagajne pri Poljskem Kolu, ki naj z vsemi sredstvi prepreči vživetje po ministerijalni naredbi odrejene Avstrijske zadružne blaganje, češ ker

ministerska naredba od 24. julija 1917, na katero se sklicuje naredba od 13. julija 1918, določa v § 3, da mora vlada vsako naredbo na njeni podlagi predložiti državnemu zboru, če je ta zbran in to želi, najkasneje do konca kalentaričnega četrletja. Torej se mora to zgoditi v oktobru, ko se bo državni zbor zopet sešel. Zato naj se doseže sporazum z vodstvi zadružništva in parlamentarnimi zastopstvi drugih dežel za skupen nastop v tej zadevi. Poljsko kolo naj z vsemi sredstvi nastopi proti postavki 35 milijonov kron kot državni vlogi za Avstrijsko zadružno blagajno in vsakoletni postavki 200.000 K kot upravnem prispevku za dobo desetih let.

Občni zbor Zadružnega Saveza v Splitu. Prvega avgusta t. l. je imel bratski dalmatinski Zadružni Savez svoj IX. redni občni zbor, na katerem je proslavil desetletnico svojega obstoja. Obširno poročilo je krasno spričevalo bogatega zadružnega delovanja. Zlasti z aprovizacijo si je Savez med vojno pridobil bogatih zaslug. Pri tem mu je tudi naša zveza priskočila z veseljem na pomoč.

Slovenska krščansko-socialna zveza in narodno-gospodarska izobrazba. Občni zbor S. KSZ. dne 10. septembra 1918 se je obširno bavil z narodnogospodarskim vprašanjem. Dopoldne je bil sklican v ta namen poseben narodnogospodarski odsek, v katerem se je obširno premotril sedanji narodnogospodarski položaj ter različna sredstva in načini, kako je treba v težkih časih ščititi gospodarsko moč našega kmeta, obrtnika in delavca. Popoldne je poročal o narodnem gospodarstvu dr. Jakob Mohorič. Razvil je sliko, kako je med vojno država izročila vse gospodarstvo malih stanov birokraciji, dočim je kapitalizem samoblagohotno podpirala pri gradnji in izpopolnitvi lastne avtonomne organizacije, kako je državni birokratizem popolnoma odvedal in kako so se kot reakcija začele zbirati od spodaj v okvirju narodnosti narodnogospodarske organizatorne sile, ki so se pri nas strnile v narodnogospodarskem odseku Narodnega sveta, ki ima nalogo

zgraditi naše narodno gospodarstvo. Da bo to res demokratično in na podlagi krščanske etike, morajo naši kmetje, obrtniki in delavci krepko sodelovati. Za sodelovanje je pa predpogoj temeljita izobrazba. Predlagal je sledeče resolucije.

1. Občni zbor SKSZ. poudarja potrebo, da se po naših izobraževalnih društvih posveti posebna pozornost narodnogospodarski izobrazbi, da v sedanjih prevratnih časih ohranimo gospodarsko moč našega kmeta, obrtnika in delavca ter zasiguramo tudi za bodočnost demokratično ureditev narodnega gospodarstva po krščanskih načelih.

2. Izobraževalna društva naj povsod razlagajo nalogo in pomen obrti in trgovine v narodnem gospodarstvu. Poudarjajo naj posebno trgovsko politično važnost naše zemlje in morja z ozirom na bodočo trgovino osrednje Evrope, zlasti pa našega gospodarskega zblizanja s češkim in poljskim narodom.

3. Razlagajo naj ljudstvu pomen in in pa ustroj obstoječih obrtnih, trgovskih in mornariških šol in starišem priporočajo, da pošiljajo čim več zmožnih otrok v strokovne šole.

4. Izobraževalna društva naj skrbijo, da pridobijo čim več obrtnih in trgovskih vajencev, za katere naj ustanove posebne odseke za njihovo vzgojo in strokovno izobraževanje.

5. Izobraževalna društva naj povsod vzbujajo smisel za tehnični napredek domačih obrti, obstoječih kakor tudi novih. Skrbijo naj za združeno organizacijo teh obrti.

6. Občni zbor SKSZ. poudarja potrebo po izpopolnitvi našega vse premajhnega strokovnega šolstva.

Resolucije so bile soglasno sprejete in novemu odboru SKSZ. se je naložilo, da mora skrbeti za primerne predavatelje.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 1. Pri naši zadrugi se sestavlja bilanca vsako leto po stanju 30. junija. S kakšno vrednostjo naj postavimo vanjo vojna posojila?

Odgovor. Za podjetja in zavode, ki delajo bilanco po stanju 30. junija, je vlada zopet izdala t. zv. „cenilno vrednost“ papirjev, ki se prodajajo na borzah. Po tej cenitvi so znašali kurzi vojnih posojil in so torej vzeti za podlago pri bilančnem ocenjevanju s sledečimi zneski:

I. avstr. vojno posojilo	K 100—
II. „ „ „	93—
III. „ „ „	91—
IV. 40 letno „ „	90·75
7 letne zakladnice	95—
V. 40 letno	90·25
5 letne zakladnice	96—
VI. 40 letno	90·25
10 letne zakladnice	92·25
VII. 40 letno	90·25
8 ³ / ₄ letne zakladnice	92—

Vprašanje 2. (Kmet. dr. na V.) Naša zadruga je bila lani vsled vojnih razmer ustavila delovanje in ni imela nobenega prometa. Ali je vkljub temu treba sestaviti bilanco in imeti občni zbor?

Odgovor. Na vsak način. V § 22 zadr. zak. je predpisano, da mora načelstvo vsake zadruge najpozneje v šestih mesecih po sklepu leta sestaviti računski zaključek in bilanco. Zakon ne pozna v tem oziru nobene izjeme. Sicer se je pa gotovo kaj izpremenilo v stanju Vašega premoženja, tako da bo bilanca sigurno izkazovala drugačne postavke kakor v predzadnjem poslovnem letu. Tudi s stališča davčnih zakonov je potrebno sestaviti bilanco, da more davčna oblast ugotoviti, če je zadrugi predpisati kaj pridobninskega davka ali ne. Bilanca je pa še le tedaj v redu, kadar jo odobri občni zbor. Iz tega sledi, da morate skliceti tudi občni zbor, ne glede na to, da je njega vsakoletno sklicanje odrejeno že po predpisih pravil.

Vabilo na redni občni zbor
Hranilnice in posojilnice na Mirni,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil v nedeljo dne 22. sept. 1918,
ob 4. uri popoldne v združnih prostorih.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Odobritev računskega zaključka za l. 1917.
3. Volitev načelstva.
4. Volitev nadzorstva.
5. Prememba pravil.
6. Slučajnosti.

Vabilo na redni občni zbor
Hranilnice in posojilnice v Žužemberku,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se vrši v nedeljo dne 22. septembra 1918
ob 3. uri popoldne v dvorani katol. sloven.
izobraževalnega društva v Žužemberku.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o lanskem obč. zboru.
2. Poročilo načelstva.
3. Poročilo nadzorstva.
4. Odobritev rač. zaključka za l. 1917.
5. Volitev načelstva.
6. Volitev nadzorstva.
7. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor
Hranilnice in posojilnice v Ponikvi,
registrirana zadruga z neomejeno zavezo,
ki se vrši dne 29. septembra 1918, ob 3. uri
popoldne v posojilniški sobi.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev letnega računa.
3. Volitev načelstva in nadzorstva.
4. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure pozneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal, ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na XI. redni občni zbor
Slamnikarske zadruge v Mengšu,
registrirane zadruge z omejeno zavezo,
ki se vrši v nedeljo dne 29. septembra 1918
ob pol 4. uri popoldne v pisarni iste.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Poročilo nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za l. 1917.
4. Poročilo o izvršeni reviziji.
5. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure pozneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor
Hranilnice in posojilnice v Senožečah,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se vrši dne 13. oktobra 1918, ob 3. uri
popoldne v posojilniških prostorih.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev računskega zaključka za l. 1917.
3. Volitev načelstva.
4. Volitev nadzorstva.
5. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se eno uro pozneje drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na XXIV. redni občni zbor
Hranilnice in posojilnice v Trnovem,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil v nedeljo dne 29. sept. 1918,
ob pol 3. uri popoldne v uradnih prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva.
3. Poročilo nadzorstva.
4. Predložitev računskega zaključka za 24. upr. leto 1917.
5. Volitev načelstva.
6. Volitev nadzorstva.
7. Premembe pravil.
8. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure pozneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.